

הוא להעמיד אחרת תחתיה חשיבא כנכסיו, ושוב צריך השומר להשבע שבועה כדין השומר נכסי הדיוט.

והוא הדין הכא גבי שקלים, אף ששייכים הם להקדש, מכיון שאם אבדו צריכין בני העיר לשקול שקלים אחרים תחתיהם, חשיבי השקלים כנכסיהם, ושפיר נשבעין השלוחין לבני העיר.⁽³²⁾

אמר רבי יוחנן: הא דקתני שנשבעין השלוחין לבני העיר — **דברי הכל היא**, ולא רק אליבא דרבי שמעון דוקא קתני לה.

ואף על גב שמן התורה אין נשבעין על ההקדשות, הכא נשבעין **משום שבועת תקנה**. שתיקנו רבנן שבועה זו שלא יבוא השומרין לזלזל במעות הקדש.

ומקשינן על רבי אלעזר האומר דמשנתינו אתיא כרבי שמעון.

על דעתיה [לדעתו] **דרבי יוחנן**, הסובר דשבועה זו מדרבנן היא מפני התקנה **ניחא** מה דקתני במתניתין שאם נתרמה תרומת הלשכה **נשבעים לגזבריהם**. **ואם לאו נשבעין לבני העיר, ובני העיר שוקלים שקלים אחרים תחתיהן**, כיון ששבועה זו היא **משום שבועת תקנה**, שפיר נשבעין לגזברין היכא שנתרמה הלשכה, ונשבעין לבני העיר היכא דעדיין לא נתרמה הלשכה.

אלא לרבי לעזר, הסובר ששבועת משנתינו מן התורה היא, ואליבא דרבי שמעון הסובר שחיוב אחריות בקדשים מחייבו בשבועה.

בשלמא הא **דנשבעים לבני העיר** ניחא, שהדא **היא דרבי שמעון** [שהיא משום סברת רבי שמעון], כיון שבני העיר חייבין באחריות השקלים נשבעין לרבי שמעון.

אלא הא דתנן שאם נתרמה התרומה **נשבעין השלוחין לגזברין** — **גזברין מאי עבדיתיהו!**? והרי מאחר שנתרמה התרומה שוב השקלים ברשות הגזברין הן, ואין הגזברין חייבין באחריותן. וכיון שכן, אף לרבי שמעון אין נשבעין, כדין הקדשות שאין חייב באחריותן.

אלא בהכרח, שבועת משנתינו אינה אמורה לענין השקלים האבודים לפטור את השלוחים מתשלומין על איבוד השקלים, שעל זה אין להצריכם שבועה, שהרי אין נשבעין על ההקדשות.

אלא, מיירי בשלוחין שומרי שכר [ונגנבו או אבדו דקתני במתניתין היינו באונס. דאם לא כן חייבין הם על גניבה ואבידה, וכדלעיל].

ונידון משנתינו הוא על שכר השלוחין, שבאין ליטול שכרן מבני העיר, וצריכין הם לישבע שאין המעות ברשותם אלא נגנבו או אבדו באונס, ואז נוטלים הם שכרם. ובזה הוא דחילקה המשנה בין היכא שנתרמה התרומה להיכא שלא נתרמה.

דהיכא שנתרמה כבר התרומה ואין בני העיר חייבין באחריות השקלים — נשבעין לגזברין, והיינו **שנשבעין לבני העיר כדי ליטול שכרן במעמד הגזבריהם**, כי היכי דלא לחשדינהו

ממון שאינו שלו, ולחייבו לשלם לו אם יאבד הממון ההוא. כי אם ניתן להעמיד שומר על

32. מכאן הוכיח החזון איש במסכת בבא מציעא דף נח, שאי אפשר לו לאדם להעמיד שומר על

הוא חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר. והלכך אם אבד קודם שבא ליד גזבר צריך להביא אחר תחתיו.

רבי שמעון בן לקיש אומר: אינו חייב באחריותו אפילו קודם שנתרמה הלשכה, דכיון שהפרישו נעשה הקדש, והקדש ברשות הגבוה הוא בכל מקום שהוא, אף קודם שהגיע בפועל ליד הגזבר. ומשום כן אין זה כבר באחריותו.

ומקשינן: מתניתא דידן פליגא על רבי שמעון בן לקיש.

דתנן במתניתין, אם נגנבו או אבדו השקלים מהשלוחים קודם שנתרמה הלשכה נשבעין השלוחין לבני העיר, ובני העיר שוקלין תחתיהן. אלמא בני העיר חייבין באחריות השקלים שהוקדשו, ורק כשנתרמה התרומה פקע חיוב אחריותן, דחשיב כנמסר ליד גזבר, והיינו כרבי יוחנן. וקשיא לרבי שמעון בן לקיש, הסובר שתיכף משהופרש אין חייבין באחריותן.

ומשנינן: אמר לך רבי שמעון בן לקיש: עוד היא, הרי שבועה זו, משום שבועת תקנה היא!

וכמו שנשבעין שלא מן הדין אלא משום תקנה, כך יש לך לומר שאף חיוב התשלומין שחייבין בני העיר לשלם כל עוד לא נתרמה התרומה אינו מן הדין, אלא תקנה היא, כדי שיהיו הבעלים נזהרין בשמירתן ולא ימסרום ביד שליח אלא ביאם כל אחד בעצמו.

הגזברים שנטלו המעות לעצמם, שהרי ההפסד הוא להקדש.

אי נמי, הא הנשבעין במעמד הגזברין הוא כי היכי דלא נשוו להו פושעים [שלא יקראום הגזברים – פושעים].

אולם היכא שעדיין לא נתרמה התרומה, ובני העיר מחוייבין לשקול שקלים אחרים, שוב אין הפסד כלל להקדש באבידת השקלים, ונשבעין השלוחים לבני העיר שאין המעות ברשותן, ונוטלין שכרן, ואין צורך לישבע במעמד הגזברין.

ואמרינן: לרבי יוחנן, הסובר ששבועת משנתינו משום התקנה היא, הא דתנן שאם לא נתרמה התרומה נשבעין השלוחין לבני העיר, אין זה דווקא היכא שאין בני העיר מאמינים לשלוחים שלא פשעו ואינם מוכנים לשקול שקלים אחרים עד שישבעו השלוחים שלא פשעו.

אלא, אף על פי שקבלו בני העיר על עצמם לשלם, ואינם חפצים בשבועת השלוחין, שנאמנים הם עליהם, אפילו הכי אין שומעין להם ומחייבים אותם לישבע. שכן תיקנו חכמים שאין ההקדש יוצא בלא שבועה כדי שלא יבואו לזלזל במעות הקדש.

הלכך אין השלוחין נפטרין מלשלם בלא שבועה.

יחיד שהפריש שקלו ואבד שקלו –

רבי יוחנן אומר: אף שהשקל כבר קדוש הרי

שהשקלים הם של הקדש.

מזמן של משהוא אחר, מדוע לא יעמידו בני העיר את השלוחים כשומר עבורם, למרות

הלכה ב מתניתין

הנותן שקלו לחבירו לעשותו שלוחו, לשקול על ידו בשבילו, ונטל חבירו את שקלו ושקלו על ידי עצמו [עבור עצמו]:

אם כבר נתרמה התרומה, שתרמו ונתנו את המעות מן הלשכה לתוך הקופות שמהם נוטלין לצורך הקרבנות, הרי מעל השליח. שהרי כשתורמין את התרומה תורמין אותה גם כנגד השקלים ששקלו הרחוקים מירושלים שעדיין לא הביאום ללשכה, ועל ידי התרומה נעשה אותו השקל ששוקל המשלח ברשות הקדש. ונמצא, שכשנתנו השליח עבור עצמו הוא נהנה מן ההקדש, ולפיכך הוא מעל.

השוקל שקלו מן ההקדש, כגון שהיו בידו מעות של בדיק הבית, והיה סבור שהם של חולין ושקל מהם שקלו:

אם נתרמה התרומה לאחר מכן, וקנו בהמה באותה תרומה, וקרבה בהמה — אזי מעל השוקל, ונתחייב בקרבן מעילה.

אבל אינו מתחייב קודם לכן, אף שהוציא שקל זה מבדק הבית והשתמש בו לשקול שקלו. כיון שלא הוציא את השקל הזה לחולין אלא חזר ונתנו להקדש. והמוציא מעות מהקדש זה להקדש אחר, כגון הכא, שהוציא מבדק הבית ונתנו לתרומת הלשכה, אינו מועל אף אם נהנה בכך, אלא אחר שנעשה מעשה בהקדש השני. דהיינו, שהשתמשו בכסף והקריבו ממנו קרבן, שאז הוא מועל בכך שנהנה מההקדש, ששקל בו שקלו.

ולכך חייבום לשקול בשנית אם אבד שקלם מהשליח.

אך היכא שהפריש שקלו ולא מסרו לשליח ואבד או נגב ממנו, אינו חייב באחריותו. דבכהאי גוונא לא תיקנו כן כיון שלא מסרם לשליח, ובהכי מיירי ריש לקיש.

שנינו במשנה: נמצאו או שהחזירו הגנבים — אלו ואלו שקלים.

ותני על כך בברייתא: השקלים הראשונים נופלין לתקלין חדתיין לשקלי השנה החדשה.

והשניים נופלין לתקלין עתיקין — לקופת השקלים הישנים, שהיו ניתנים בה על ידי מי שלא שקל בשנה החולפת.

ודינם של המעות שבקופה זו כדין שיירי הלשכה, שדינם מפורט להלן. ואף השקלים השניים של בני העיר נופלין לקופה זו.

והוינן בה: אלו הן ראשונים ואלו הן השניים?

רבי פנחס בן רבי היא ורבי אבא מרי נחלקו בדבר זה.

חד אמר: אלו ששלחו בני העיר תחילה ואבדו, ונמצאו, אלו הן הראשונים. והם הולכים לתקלין חדתיין.

וחרנה והשני אמר: אלו שהגיעו ליד גזברין תחילה. והיינו אותם השקלים שחזרו בני העיר והפרישו תחת הראשונים ומסרום לגזברים, הם הקרויים ראשונים, כיון שליד גזבר נמסרו — הם הראשונים. ורק אחר כך נמצאו השקלים שאבדו.

מהקדש להקדש לא מעל עד שיעשו מעשה וישתמשו באותם מעות.

ולכן לכולי עלמא לא מעל עד שקרבה הבהמה.

והא דתנא דמתניתין לא שנה כן גם ברישא, היינו משום שסמך על הסיפא דמתניתין, שנתפרש שם דין מעילת שניהם, הרישא והסיפא, שלא מעל השליח עד שקרבה הבהמה הבאה ממעות התרומה.

אמר רבי לעזר: מתניתין דקאמרה לא מעל אף שקנו את הבהמה ממעות התרומה עד שקרבה הבהמה, היא דלא כדעת רבי שמעון.

שהרי שנינו לקמן [סוף פרק ד] כי המקבל עליו לספק להקדש את הסלתות היין והשמן למנחות, הוא מקבל אחריות עליהם, שאם יתקלקלו יביא אחרים תחתיהם.

ואמרינן שם הטעם, משום שאינו מקבל מעותיו עבורם עד שיהא המזבח מרצה, ולכן לא חל עדיין הקנין. והלכך אם התקלקלו, אחריותם עליו. וזהו דעת תנא דמתניתין, שלא מעל השליח ששקל השקל עבור עצמו עד שקרבה הבהמה, שרק אז חשיב שנשתמשו ההקדש במעות הללו. אבל קודם לכן, אף שקנו בהמה ממעותיו, לא מעל, שאין זו השתמשות, כיון שלא חל הקנין עד שיהא המזבח מרצה, דהיינו שתיקרב הבהמה.

אבל רבי שמעון פליג, דרבי שמעון אומר: מיד היו מקבלין המספקין את מעותיהם. דלא חיישינן שמא יתקלקלו הסלתות היין והשמן הואיל והכהנים זריזין הם לשומרן.

השוקל שקלו ממעות מעשר שני ומדמי שביעית — יאכל כנגדם ממעות אחרות בקדושה.

והיינו, במעשר שני יחלל את קדושת המעשר שני בשקל ששקל על מעות אחרות שבידו, ויצא אותו השקל ששקל מקדושת מעשר.

ואת המעות שבידו, שחלה עליהם קדושת מעשר, יביא לירושלים, ויאכלם שם.

ובדמי שביעית יפדה את השקל ששקל מקדושת שביעית שבו במעות אחרות, וינהג בהם קדושת שביעית.

נמרא:

שנינו במשנתנו ברישא: הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה התרומה מעל.

ולא גרסינן בגירסת המשנה ברישא "אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל" כדגרסינן בסיפא.

ואילו תני דבי רבי גרס במשנתו גם ברישא: אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה הרי זה מעל.

ולא פליגי.

כי גם תנא דידן מודה שלא מעל אלא אחר שקרבה הבהמה, ומשום טעמא דפירשנו בסיפא דמתניתין, דכיון שהיו המעות של הקדש והוציאן השליח ונתנן להקדש נמצא שהוא מוציא מן ההקדש להקדש, והמוציא

פעמים בשנה היו תורמין את הלשכה, שהיו נוטלין קופות של ג' סאין וממלאין אותם מעות משקלי הלשכה עד שנתמלאו. ובתרומה זו היו מזכין את המעות שנתרמו לקופות לכל אלו שעוד לא הביאו שקליהם למקדש כדי שיהיה גם להם חלק בקרבנות.

ומאותם מעות היו קונים את הקרבנות.

והשקלים שנשארו בלשכה ולא נכנסו לקופות הוו שיירי הלשכה, והיו עושין בהם תיקוני העיר כמבואר להלן.

וכל הנותן את שקלו למקדש יתכן ששקלו יהיה כחלק מהתרומה וממנו ממש יקנו קרבנות, אך גם יתכן ששקלו ישאר כשיריים של הלשכה, וחלקו בקרבנות יהיה על ידי מה שזיכו את התרומה אף עבורו.

וכיון שכן, שוב יש להקשות: מדוע מעל השוקל שקלו של חברו עבור עצמו? שעל אף שהעמדנוהו במסוים, הא מכל מקום, יש לחוש ששקל זה ישאר כשיריים — **וכי יש מעילה בשיריים?** והא רבי יהודה קאמר לעיל שאין מועלין בשקלין שבשיירי הלשכה.

אלא, בהכרח, צריך לומר שמשנתנו **ברבי מאיר**.

דרבי מאיר חולק על רבי יהודה ואומר כי **מועלין אף בשיריים**.

עוד היא תפותר [כלומר, ואי בעית אימא], משנתנו אכן כדברי הכל היא, ולא תקשי מדוע מעל, הא אין מועלין בשיריים.

כי יש לומר דמיירי ששקל חברו **במסוים כהדא** [באופן כזה] שתרמו בני ביתו של **בית רבן גמליאל**, שרצו שיבואו הקרבנות

נמצא, כי לדעתו של רבי שמעון חל הקנין מיד, והוא הדין הכא, כשקנו את הבהמה, חל הקנין מיד לדעתו. ולפיכך מיד כשקנו את הבהמה מעל השליח, היות ונשתמשו במעותיו.

ומקשינן אהא דתנן במשנתנו שהנותן שקלו לחברו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה התרומה מעל השוקל.

וקשיא: אילו הגונב עולתו של חברו ושחטו במקדש **סתם**, ולא פירש לשם מי שחטו, **וכי סתמא לא לשם הבעלים הראשונים** היא **מכפרת!**?

ואם כן, מדוע בשוקל בשקלו של חברו מעל? והרי השקל אינו ניכר של מי הוא, ויעלה לשם הבעלים הראשונים אף שחברו הביאו לשם עצמו. וכמו בגונב עולתו של חברו?

ומשנינן: [מבואר על פי גירסת הגר"א] **אמר רבי יודן: תפותר** [יש לתרץ] דמיירי בשהיה השקל **מסוים**, וניכר שהוא ניתן לשם השני, ונתכוין הגזבר בלקיחת השקל שיעלה שקל זה בשבילו.

וכמו שמצינו כן להלן בפרק שלישי, שנותני השקלים משל בית רבן גמליאל היו נותנים שקליהם לגזבר, והוא היה מתכוין שיעלה השקל עבורם [אופן פעולתם והטעם שהוצרכו לכך יבואר בסמוך].

ולפיכך לא הוי כגוזל בהמה חברו ומקריבה סתם.

ופריך: וכי אין אתה חש לומר: **שמא שקלים אלו — לשיריים הם נופלים?** שהרי כל השקלים ניתנו בתחילה בלשכה גדולה, וג'

ומבארת הגמרא: מה הטעם שאין להחיל קדושת שקלים על דבר הקדוש בקדושת מעשר שני:

דכתיב גבי בכור: "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה — לא יקדיש איש אתו". ולמדים אנו מקרא זה, שכל שהוא קדוש אין קדושה אחרת חלה עליו.

והכי נמי לא יביא שקלו ממעשר שני. כי כיון שהוא קדוש משום מעשר שני תו לא חלה עליו קדושת שקלים לקרבנות.

[וטעם זה הוא אסמכתא בעלמא, ועיקר הטעם שאין מביאין שקלים ממעשר שני הוא משום דאין דבר שבחובה בא אלא מן החולין].

במשנה מבואר שאם שקל שקלו ממעות מעשר שני או מדמי שביעית יאכל כנגדן.

ומפרשת הגמרא: **כיצד הוא עושה?**

מביא סלע של חולין, ואומר: מעות מעשר שני בכל מקום שהם במקדש יהיו מחוללין על סלע זו של חולין.

ואותה סלע של חולין נתפס בה קדושה לשם מעשר שני, והראשונים — היינו מה שנתן בראשונה לשקלו ממעות מעשר שני, **נעשו עתה לשקלים.** דכיון שכבר חללן ופקע מהם קדושת מעשר שני, שוב נעשו חולין וראויים הם לשקלים. [גירסת הגר"א]

הלכה ג מתניתין:

המכנס, מקבץ מעות, מעה מעה או פרוטה א-1

משקליהם ממש ולא ישארו שקליהם בשיירי הלשכה. והיו מביאין שקליהם בשעה שהיה התורם בא לתרום את הלשכה לתוך הקופות, והיו זורקין את השקל ליד התורם, והתורם היה מתכוין ליתנם עבורם, ודוחפו לתוך הקופה שהיה תורם לתוכה, ובכך היו מוודאין שמעותיהן לא נפלו לשיירי הלשכה אלא לתרומת הלשכה לצורך קניית הקרבנות,

והכי נמי הכא, השליח שתרם עבור עצמו בשקלו של חברו מיירי שעשה כן, ולפיכך מעל השליח, שהרי לא שקל סתם, אלא נתכוון התורם לשקול עבורו, וגם ודאי הוא ששקל זה הלך לצורך הקרבת הקרבנות ולא לשיירי הלשכה. והלכך מעל בהוציאו את השקל לצורכו.

ומקשינן: אמאי זה ששקל שקל חברו לעצמו מעל ומחויב להביא קרבן מעילה?

וכי מה הנאה נהנה הוא משל הקדש?

אם משום שעשה בזה מצוה שתרם את שקלו, הרי אין זה נחשב כהנאה, כי "מצוות — לאו להנות ניתנו!". וכיון שלא נהנה מההקדש, הרי אף שנסתמש בו אין בזה חיוב מעילה!

אמר רבי אבין בשם רבנן דתמן [רבנן שבבל]: מכיון שבית דין ראוין למשכן את מי שלא שקל שקלו, וזה שתרם לעצמו בשקל חברו הציל עצמו מכך שלא משכנו אותו בית דין, חשיב כמו שנהנה מממון הקדש. שהרי הציל עצמו בממון הקדש ולפיכך מעל.

שנינו במשנה: השוקל ממעות מעשר שני ... יאכל כנגדן.